

Auteursrecht en Open Data in de Culturele Sector

Auteurs:
Maarten Zeinstra
Nikki Timmermans

Creative Commons Nederland is een samenwerkingsverband tussen
Stichting Nederland Kennisland, Waag Society en het Instituut voor Informatierecht

postbus 2960, 1000 CZ Amsterdam - tel: +31(0)20 5756720
www.creativecommons.nl - info@creativecommons.nl

Aanleiding

Culturele instellingen (musea, archieven, erfgoedinstellingen, theatergezelschappen, bibliotheken, etc.) hebben een schat aan informatie in huis. Denk bijvoorbeeld aan de unieke collecties die instellingen beheren, beschikbare kennis over deze collecties (context, metadata), informatie over actuele evenementen en tentoonstellingen, bezoekersinformatie, reacties die bezoekers na een bezoek achterlaten of financiële gegevens. Steeds meer culturele instellingen maken deze informatie digitaal beschikbaar. Hierdoor ontstaan allerlei nieuwe mogelijkheden – voor de instellingen zelf, maar ook voor derden – om met deze informatie nieuwe toepassingen en websites te maken, waardoor we op nieuwe manieren kunnen participeren in kunst en cultuur. De data is echter vaak slecht toegankelijk. Eindgebruikers kunnen of mogen de data beperkt (her-)gebruiken en de data is technisch slecht benaderbaar. Instellingen beheren soms ook data, waarvan ze zelf niet weten dat het van waarde kan zijn.

Eind 2011 zijn Hack de Overheid en het Innovatorsnetwerk Erfgoedsector Open Cultuur Data gestart. Open Cultuur Data is een netwerk van cultuurprofessionals, ontwikkelaars, designers, auteursrechtsspecialisten en open data-deskundigen, dat culturele data open maakt en de ontwikkeling van waardevolle culturele toepassingen stimuleert. Open Cultuur Data wil de culturele sector ondersteunen in het vrijgeven van culturele data door:

- het stimuleren van het beschikbaar maken van meer open cultuur data;
- het verzamelen van culturele datasets in een nationale catalogus;
- het verzamelen en delen van kennis over en ervaring met open cultuur data;
- het stimuleren van nieuwe toepassingen op basis van open cultuur data.

Het netwerk opende het afgelopen halfjaar acht datasets van toonaangevende culturele instellingen zoals het Rijksmuseum en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Hiermee werden in twee hackathons dertien applicaties ontwikkeld en drie nationale prijzen gewonnen in het kader van de Apps voor Nederland competitie. De Open Cultuur Data-app Vistory, die gebruikmaakt van data van het door Beeld en Geluid en Kennisland ontwikkelde platform Open Beelden, won goud. In de categorie Onderwijs won Rijksmonumenten.info (ab-c media) en ConnectedCollection (Cit) een aanmoedigingsprijs. Open Cultuur Data organiseert in 2012 met ondersteuning van Creative Commons Nederland en Beelden voor de Toekomst nieuwe activiteiten. Met onder andere een masterclass, white paper en participatie in twee hackathons zet het netwerk Open Cultuur Data verder op de kaart.

Open Data is een relatief nieuwe vorm van publiceren. Bij deze vorm van publicatie ontstaan vragen waar de culturele sector nog maar weinig ervaring mee heeft. Deze paper behandelt de auteursrechtelijke vraagstukken die het openstellen van data in de sector heeft losgemaakt. Er wordt geput uit de opgebouwde kennis van Open Cultuur Data 2011, maar ook eerdere open data projecten zoals Europeana's Open Data Pilot met het Amsterdam Museum en het Open Beelden project. Twee hoofdvragen leiden deze paper. Met welke rechten moet rekening gehouden worden bij het openstellen van data en hoe wordt

beschikbare data ook echt open? De paper begint met de introducerende vraag wat open data is.

Wij bedanken het Nationaal Archief, het Amsterdam Museum, ab-c Media, EYE Film Instituut Nederland en het Rijksmuseum voor de bijdrages die ze geleverd hebben aan het onderzoek dat ten grondslag ligt aan deze papers en de R&D afdeling van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid voor hun toegevoegde inzichten.

Wat is Open Data?

Open Data is een methode om op een andere manier gegevens te publiceren. Open Data maakt gebruik van licentiestructuren en technologische standaarden om te garanderen dat gebruikers deze gegevens kunnen hergebruiken zonder daarvoor expliciet toestemming nodig te hebben.

In een culturele context spreken we over data als het geheel van gegevens van een collectie. Dus content (gedigitaliseerde objecten), metadata (beschrijvende data met betrekking tot objecten) en alle andere documenten die op collecties of instelling van toepassing zijn (zoals catalogi, verkoopcijfers of onderzoekspublicaties).

Koperen etsplaat met portret van Clement de Jonghe, 1651
Rembrandt (1606 - 1669) (etser)
inv.nr. KA 19319
in depot

Trefwoorden
etsplaat, portret, , prenthandelaar, Clement de Jonghe
kunstnijverheidscollectie

Clement de Jonghe (1624/25-1677) was een bekende uitgever en prenthandelaar. Een van de kunstenaars van wie hij prenten uitgaf was Rembrandt. Daarnaast bezat De Jonghe een groot aantal etsplaten van deze meester. De plaat met het portret van de kunsthandelaar is door Rembrandt zelf en door latere eigenaren een aantal keren opnieuw bewerkt. Er zijn zes verschillende afdrucken of staten van bekend. Links een facsimile afdruk van de etsplaat.

Zie ook

- A 11129 / Portret van Clement de Jonge
- A 41061 / Clement de Jonge, prenthandelaar

Amsterdam Museum, verworven met steun van de Vereniging Rembrandt

Klik [hier](#) voor meer gegevens in AM collectie online research

 Klik op de foto om deze te vergroten.

Afbeelding 1. Webpagina op AmsterdamMuseum.nl.

Het bovenstaande object uit de collectie van het Amsterdam Museum gebruikt ook deze tweedeling van content en metadata. De afbeelding van de koperen etsplaat is content, alle tekstuele beschrijving en de beschrijving welke licentie van toepassing is vallen onder metadata. Deze tweedeling is met name relevant bij het bepalen van de rechtenstatus rechten.

Met welke rechten moet ik rekening houden?

Erfgoedinstellingen hebben de afgelopen decennia grote delen van hun collecties gedigitaliseerd. Vanuit hun publieke missie willen zij dan ook in toenemende mate niet alleen binnen de muren van hun instituut, maar ook online open toegang geven tot deze collecties. Echter, wanneer je data op internet wilt publiceren is toestemming van rechthebbende(n) nodig en het auteursrecht is daarom een problematische factor bij het online toegankelijk maken van collecties. Wie zijn de eigenaren van deze data en hoe kom je aan toestemming?

Er zijn verschillende regels bij het beschikbaar stellen van content en metadata. Metadata wordt meestal door instellingen zelf geschreven, content is meestal gemaakt door derden. Doordat verschillende regels gelden worden deze ook verschillende vormen ook apart behandeld.

Open Metadata

Als je enkel metadata toegankelijk wilt maken die je als instelling zelf hebt gemaakt dan zijn er waarschijnlijk weinig problemen bij het open beschikbaar stellen hiervan. Feitelijke data, zoals de naam van een werk, de geboortedatum van de maker en grootte van een werk, zijn niet auteursrechtelijk beschermd. Werken zijn alleen auteursrechtelijk beschermd als deze een duidelijk stempel van de maker heeft. In de meeste gevallen zijn alleen langere teksten, met een merk van originaliteit en creativiteit van de maker, auteursrechtelijk beschermd.

Haven - Opus 2

Creator: [Victor Servranckx](#) | ▶

Date: [1926](#) ; [20ste eeuw](#) ; [20th century](#) ; [1926](#)

Type: [schilderingen](#) | ▶ [abstract](#) | ▶ [stadsgezichten](#) | ▶

Relation: [schilderijen](#) ; [paintings](#)

Description: De abstracte beweging in België ontstaat in Antwerpen aan het einde van de Eerste Wereldoorlog rond de essayist Michel Seuphor en de dichter Paul van Ostaïjen, de fervente verdedigers van de 'zuivere beelding'. In Brussel is er op dat ogenblik een andere groep abstracte kunstenaars actief, met onder meer Victor Servranckx (1897-1965). Servranckx blijft zijn hele leven trouw aan zijn opvattingen over beeldende kunst en is ongetwijfeld de meest interessante figuur van de abstracte richting in België. Soms is zijn werk gebaseerd op gestileerde elementen uit de wereld van de industrie en de mechanica, meestal is het zuiver abstract.

De abstracte beweging in België ontstond in Antwerpen en in Brussel aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. In Antwerpen was de beweging geconcentreerd rond de essayist Michel Seuphor en de dichter Paul Van Ostaïjen, de fervente verdedigers van de 'zuivere beelding'. In Brussel was er op dat ogenblik een andere groep abstracte kunstenaars actief, met onder meer Victor Servranckx, die al in 1917 niet-figuratief werk tentoonstelde in de Galerie Georges Giroux in Brussel. Servranckx bleef zijn hele leven trouw aan zijn opvattingen over beeldende kunst en was ongetwijfeld de meest interessante figuur van de abstracte richting in België. Soms is zijn werk gebaseerd op gestileerde elementen uit de wereld van de industrie en de mechanica zoals hier in Haven – Opus 2, meestal is het echter zuiver abstract.

View item at [Vlaamse Kunstcollectie](#)

Rights: Museum voor Schone Kunsten Gent@Lukas-Art in Flanders

Identifier: gent1962-Q

Format: 92,4 x 69,8 cm ; olieverf op doek

Source: Museum of Fine Arts Ghent | ▶ Museum voor Schone Kunsten Gent | ▶

Afbeelding 2. Webpagina op Europeana.eu.

De collectie-informatie over 'Haven - Opus 2' van Victor Servranckx van het Museum voor Schone Kunsten Gent op Europeana.eu is een voorbeeld waarbij langere descriptieve metadata gepubliceerd is. Velden als 'Identifier', 'Format', 'Source', 'Creator', 'Date', 'Type'

en 'Relation' zijn niet auteursrechtelijk beschermd. 'Description' is langer en is waarschijnlijk origineel. Deze is auteursrechtelijk beschermd en de rechthebbenden kunnen ervoor kiezen dit te delen onder een open licentie.

Rechten over teksten die door medewerkers geschreven zijn in het kader van hun werkzaamheden worden in Nederland automatisch overgedragen aan de werkgevers. Bij collectiedata beheert de instelling dus zelf de rechten van langere teksten over werken van de collectie. Freelancers behouden echter wel de rechten over de werken die ze geproduceerd hebben, tenzij dit contractueel anders is geregeld.

Metadata valt dus uiteen in twee delen: feiten, die niet auteursrechtelijk beschermd zijn, en langere teksten die een merk van originaliteit hebben en wel beschermd zijn. Als delen van die metadata niet ingekocht zijn bij derde partijen, dan is de instelling rechthebbende over al haar metadata. Deze data mag gepubliceerd worden zonder daarvoor toestemming van derden te verkrijgen.

Een verzameling van gegevens is op zichzelf wel weer beschermd. Niet door het auteursrecht maar door databankenrecht. Dit is een Europees recht voor methodische en systematische verzamelde gegevens in een databank. Hieronder valt alle metadata die verzameld is door het een culturele instelling. Open metadata betekent ook dat de instelling geen aanspraak maakt op het databankenrecht.

Open Content

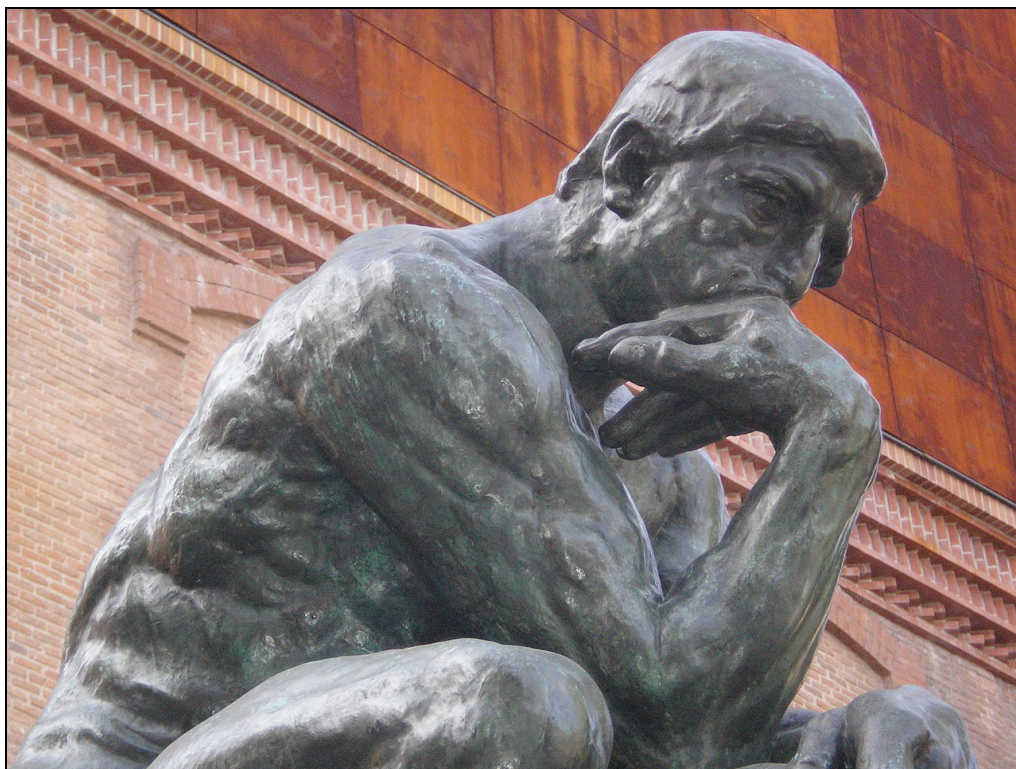
Wanneer een collectie een fysiek object bezit, betekent dit niet automatisch dat zij ook de auteursrechten van dat object bezitten of toestemming verkregen hebben om gedigitaliseerde kopieën daarvan te verspreiden. Als deze auteursrechten niet expliciet met de aanschaf overgedragen of gelicenseerd zijn aan het de culturele instelling, dan hebben zij geen toestemming om een gedigitaliseerde kopie van dit werk via internet te verspreiden. Er zijn gevallen waarin dit wel mogelijk is zonder expliciete toestemming.

In het gunstigste geval gaat het om een eerder gepubliceerd werk dat al publiek domein is. Een publiek domein werk is een werk waarvan de rechten al verstreken zijn. Er is dan geen toestemming nodig om het werk te reproduceren, of te verspreiden via internet. Meestal wordt hier de vuistregel gehanteerd dat de maker in ieder geval 70 jaar dood moet zijn. Alles wat gemaakt is voor 1860 gemaakt is zeker publiek domein is en alles wat gemaakt is na 1941 is zeker nog auteursrechtelijk beschermd is. De Nederlandse auteurswet heeft echter vele nuances en uitzonderingen.

Bij recenter werk, waarvan de maker nog geen 70 jaar dood is, zal er hoogstwaarschijnlijk toestemming verkregen moeten worden van de rechthebbende. De persoon of instantie die beschikt over de auteursrechten van het werk, moet toestemming hebben gegeven om een werk te reproduceren en te verspreiden. De vraag is dan: zijn de auteursrechten van het werk bij de aanschaf ervan overgedragen aan de instelling?

In het Nederlandse auteursrecht zijn rechten van het originele werk ook van toepassing op de digitale reproductie, tenzij de reproductie voldoende originaliteit toont. Bijvoorbeeld wanneer er speciale belichting, compositie, afkadering, etc. gekozen is. Een foto van een schilderij heeft bijvoorbeeld alleen dezelfde auteursrechtelijke bescherming als het originele werk wanneer het geen origineel werk van de fotograaf is. Als het originele object een standbeeld, installatie of ander driedimensionaal object is waarvan een tweedimensionale reproductie is gemaakt, dan zijn zowel het auteursrecht van de maker van de foto of andere tweedimensionale reproducties, als het recht dat rust op het afgebeelde werk van toepassing.

Het melkmeisje van Johannes Vermeer is publiek domein. Alle replica's van dit werk zijn publiek domein, tenzij het afgeleide werk het melkmeisje op originele manier (oorspronkelijk met een merk van de maker) aanpast. Laurence Aëgerter maakt bijvoorbeeld foto's waarbij publieke domein werken een grote rol spelen. In de fotoserie 'The Apparatus' heeft Aëgerter foto's gemaakt van schilderijen in het Rijksmuseum waar bezoekers voor grote delen van het werk staan. Hoewel het werk in de achtergrond publiek domein is, is het werk als geheel wel auteursrechtelijk beschermd.

Afbeelding 3. Auguste Rodin's Le Penseur (Kadellar / CC-BY-SA).

Auguste Rodin's le Penseur (de denker) is publiek domein. Rodin is meer dan 70 jaar geleden overleden. Nieuwe foto's van het werk zijn niet publiek domein. De maker heeft een origineel werk gemaakt door waarschijnlijk een unieke camerahoek te kiezen. Er zal toestemming gevraagd moeten worden aan de fotograaf. Een foto van een werk gemaakt door hedendaags hyperrealist Ron Mueck heeft twee lagen van auteursrechtelijke bescherming. Zowel de sculptuur zelf als de foto ervan zijn apart beschermd. Om de foto

online te publiceren is toestemming van de fotograaf en de rechthebbende van het kunstwerk nodig.

Freelance medewerkers behouden hun rechten, tenzij anders overeengekomen. Hier vallen ook freelance fotografen onder die collecties digitaliseren. De rechten van deze foto's kunnen overgedragen worden aan de instelling door middel van het afsluiten van een contract dat het recht geeft om hiervan gebruik te kunnen maken. Het is niet verstandig om werken online beschikbaar te stellen waarover je geen rechten hebt of waarvoor je geen toestemming gekregen hebt. Zorg ervoor dat je weet over welke rechten je beschikt of hoe je ze kan bemachtigen. Dit kan soms tot een omvangrijk auteursrechtenonderzoek leiden. Het 'Schoon Schip' project van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid heeft er bijvoorbeeld aan bijgedragen dat het instituut nu veel beter weet wat zij met hun collectie mogen doen. Het project cleart rechten op de bestaande collectie en zorgt voor duidelijke regelgeving wanneer het gaat om inname van nieuwe objecten in de collectie.

Licenties en Open metadata

Open data kan alleen maar zo genoemd worden als de data zonder restricties herbruikbaar is. Door gebruik te maken van licentiestructuren wordt duidelijk wat een gebruiker met de data mag doen. Een veel gebruikte manier om deze voorwaarden te communiceren is door gebruik te maken van Creative Commons-licenties. Creative Commons (CC) biedt een aantal tools aan om voorwaarden voor hergebruik te communiceren. Elk van de aangeboden licenties heeft gevolgen met betrekking tot het hergebruik van de data.

Met een Creative Commons-licentie behoudt de licentiegever al zijn rechten, maar geeft hij of zij anderen toestemming om het werk te verspreiden, te delen of bij sommige licenties ook om het werk te bewerken. Er worden op voorhand bepaalde gebruiksrechten verleend, waarvoor de gebruiker anders expliciet toestemming aan je gevraagd zou moeten hebben.

Bij Open Data is het van belang dat in ieder geval de metadata open gelicenseerd wordt. Als deze niet open gelicenseerd is, kan de data niet verder gedeeld of hergebruikt worden door anderen. Open data wordt de facto gedeeld door gebruik te maken van een Creative Commons-Zero (CC0) publieke domein dedicatie. Door CC0 toe te passen op je metadata, garandeer je dat andere mensen de beschrijving van de collectie kan gebruiken zonder daarvoor toestemming te moeten vragen.

CC0 is geen licentie, maar een document waarmee je aangeeft dat hij of zij afstand van alle auteursrechten doet. Door CC0 op metadata van toepassing te verklaren doe je afstand van al je rechten op die data in de zin van het auteursrecht. Onder CC0 beschikbaar gestelde data kan dus door iedereen voor alle doeleinden gebruikt worden en naamsvermelding kan daarbij niet verplicht gesteld worden.

Sinds 23 februari 2012 biedt Cooper-Hewitt bijvoorbeeld haar collectiedata aan onder CC0. Ze bieden (nog) geen open toegang tot de content in hun collectie. Door ervoor te kiezen om metadata onder CC0 vrij te geven betekent niet dat ze in een later stadium content onder dezelfde voorwaarden beschikbaar moet stellen.

Data open aanbieden

In Europa zijn datasets zelf ook auteursrechtelijk beschermd. Het databankenrecht beschermt een verzameling van werken, gegevens of andere zelfstandige elementen, systematisch of methodisch geordend, die afzonderlijk met elektronische middelen of anderszins toegankelijk zijn.

Zonder toestemming mag je een verzameling gegevens in Europa niet kopiëren, verspreiden of openbaar maken. Gebruikers van datasets moeten daar expliciet toestemming voor verkrijgen. Door gebruik te maken van CC0 kunnen datasets vrij verspreid en hergebruikt worden. Dit is cruciaal voor het succes van een open dataset. Voorwaarden tot hergebruik stellen, zoals vragen om naamsvermelding, kan een dataset onbruikbaar maken.

Datasets moeten gecombineerd kunnen worden tot nieuwe datasets zonder daarbij het geheel aan producenten te moeten noemen. Gebeurt dit niet, dan ontstaan toepassingen die complexer zijn in hun verwoordingen, verantwoordingen en naamsvermelding dan de daadwerkelijke applicatie zelf. Ook zullen gebruikers van deze datasets ze nooit echt kunnen mengen, omdat bij elk item - zoals de naam van een werk - erbij vermeld moet worden van wie deze informatie komt.

Voor open beschikbaar gestelde content ligt dit genuanceerder. Content waarnaar verwezen wordt in de vrijgestelde metadata kan verschillende rechtenstatussen hebben. Dit materiaal kan vrijgegeven worden onder Creative Commons-licenties, rechten kunnen voorbehouden blijven (zoals naamsvermelding en gelijk-delen) en het werk kan publiek domein zijn. De rechtenstatus moet wel duidelijk per object gecommuniceerd worden.

Over werken die in het publieke domein liggen, mogen geen auteursrechten meer geclaimd worden. Wanneer een werk publiek domein is, dan is het verstandig deze als dusdanig te markeren met de Creative Commons Public Domain Mark (PDM). Auteursrechtelijke bescherming vindt automatisch plaats, je hoeft een werk niet te registreren of te markeren met een copyrightteken om auteursrechtelijke bescherming te verkrijgen. Hierdoor kan je er bij een werk zonder auteursrechtelijke informatie niet meteen van uitgaan dat deze in het publieke domein ligt. Met de PDM geef je expliciet aan dat het object in het publieke domein ligt en dus zonder voorwaarden hergebruikt mag worden.

Afsluiting

Data open beschikbaar maken is complex. Er moet nauwkeurig naar elke specifieke situatie gekeken worden. Hoewel er niet een blauwdruk of een oplossing gegeven kan worden, kunnen we toch drie adviezen geven als je aan de slag wilt gaan met open data.

- Maak de metadata die je vrij kan delen beschikbaar onder CC0, zodat deze daadwerkelijk open data is;
- Maak content beschikbaar als links in je metadata, beschrijf de rechtenstatus van het werk in de metadata;
- Zorg dat de gebruiksrechten van je content helder zijn. Maak publiek domein materiaal beschikbaar onder de Creative Commons Public Domain Mark. Maak de

rest van je content beschikbaar onder zo open mogelijke voorwaarden zoals CC-BY of CC-BY-SA.

Licentie

Op dit werk is een Creative Commons Naamsvermelding licentie van toepassing. Dit werk mag worden bewerkt, doorgestuurd, geüpload, gedownload, gekopieerd en anderszins verspreid, zolang de namen van de auteurs vermeld worden.

De gehele licentietekst is te vinden op: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

Stichting Nederland Kennisland accepteert op geen enkele wijze aansprakelijkheid voor schade ontstaan door het gebruik van de informatie aangeboden in deze paper of door onvolledigheid van de aangeboden informatie.